

Олена Поліщук

Науковий керівник: д. п. н., проф. Коляда Н. М.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПЕРЕЖИВАЮТЬ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ

Сім'я – найважливіший інститут соціалізації підростаючого покоління. Яку б сторону розвитку дитини ми не узяли, завжди виявиться, що вирішальну роль в його ефективності на тому або іншому віковому етапі грає сім'я. Сім'я є основним, вирішальним ступенем у формуванні особистості. Однак сучасні сім'ї розвиваються в умовах якісно нової та суперечливої суспільної ситуації. Можливо, саме тому сьогодні розлучення – це явище не нове, воно стало мовби буденністю, його вже не сприймають як щось катастрофічне. За статистикою, кожний другий шлюб в Україні приречений на крах. Але проблема у тому, що від цього в 70 випадках зі 100 страждають у першу чергу діти [1]. З кожним роком кількість дітлахів, які живуть у неповних сім'ях, зазвичай, без батька або з вітчимом, неухильно зростає. А це говорить про необхідність посиленої уваги до проблеми таких дітей.

На думку психологів (О. І. Артамонова, О. В. Єквужанова, О. В. Зирянова), основні умови, які спричиняють розлучення, – це урбанізація способу життя, міграція населення, індустріалізація країни, емансипація жінок [2, с. 49]. Ці чинники знижують рівень соціального контролю, роблять життя людей значною мірою анонімним, у них атрофуються почуття відповідальності, стійкої прихильності, взаємної турботи один про одного.

Найчастіше окреслюють такі мотиви розлучень: відсутність спільних поглядів та інтересів (у тому числі й релігійні розбіжності), невідповідність (несумісність) характерів, порушення подружньої вірності, відсутність або втрата почуття любові, любов до іншого, легковажне ставлення до подружніх обов'язків, погані відносини з батьками (втручання батьків та інших родичів), пияцтво (алкоголізм) дружини, відсутність нормальних житлових умов, статева незадоволеність [3, с. 146].

На думку більшості зарубіжних і вітчизняних психологів, формування емоційно здорової дитини залежить від взаємного спілкування дитини з обома батьками. Однак, за даними американських дослідників Д. Добсон та А. Ніколі, 50 % батьків припиняють відвідувати своїх дітей через три роки після розлучення. Можливо тому на питання, коли вони себе відчували більш нещасними – 5 років після розлучення або через 1,5 року – 37 % дітей відповідали: через 5 років [3, с. 151].

Травматичність розлучення батьків зростає ще й у зв'язку із тим, що руйнування сім'ї не є наслідком вибору самої дитини. Вона змушена просто змиритися з батьківським рішенням, хоча досить часто руйнування сім'ї може бути для неї тотожним краху всього її життя. 90% дітей батьків, які розлучаються, дізнавшись про розірвання шлюбу, відчували

короткочасний шок з почуттям болю і підсвідомим страхом. Близько половини дітей почувають себе відкинутими і занедбаними.

Повідомлення дитині рішення про розлучення – один із найбільш драматичних моментів у житті сім'ї. Навіть якщо згодом батьки переглянуть свої сімейні плани, то ця розмова не забудеться дитиною ніколи. Саме тому авторка книги «Діти в круговерті розлучення» [4] дають низку порад, як краще поводитися з дитиною у такій ситуації.

По-перше, обов'язково потрібно говорити з дитиною про розлучення, адже постійні недомовки можуть привести до страхів та інших небажаних ефектів, тим більше що дитина все одно рано чи пізно про це дізнається. Наприклад, мама сказала, що тато поїхав у відрядження, і син чекає, фантазує, як вони зустрінуться, але з часом розуміє, що відбувається щось не те – батько не повертається. Отже, йому сказали неправду... Значить тата немає, а мамі довіряти тепер теж не можна.

Як свідчить практика, дитині можна сказати про розлучення приблизно з 3 років. Якщо дитина зовсім мала, то краще почати розмову тоді, коли у неї виникнуть питання про батька. Дошкільнику достатньо сказати, що тато більше не буде жити із сім'єю, але дитині можна буде їздити до бабусі, а татові приходити до неї. Підліток може здогадатися про те, що відбувається ще до розмови, і краще не відкладати її надовго, щоб не втратити довіри. Йому можна сказати більше, проте не вдаватися в подробиці («розлюбив», «зрадив», «виявився негідником»). Цілком можливо, що питання «Чому?» не постане зовсім, оскільки діти схильні приймати обставини такими як вони є. Однак не слід відмовлятися відповідати на питання дитини, якщо вони у неї виникнуть. Крім того, ця тема може виникати й у подальшому житті.

Повідомляти дитину про розлучення варто лише тоді, коли подія вже відбулася або принаймні ухвалено беззастережне рішення, а не передувати розлученню розмовами про нього з дітьми. Найкраще, щоб це зробила мама, оскільки, як правило, дитина залишається з нею. Головне, на чому варто зосередитися, це зміна способу життя. При цьому дитина повинна переконатися, що все буде добре – це зніме страх невизначеності майбутнього. Варто пам'ятати, що у дитини може виникнути гостра реакція – сльози, гнів. Потрібно бути готовим до цього. Когось краще приголубити, спробувати відволікти чим-небудь, а комусь дати спокій, але все-таки бути неподалік.

Психолог Г. Фігдор наголошує також на тому, що кризові переживання у дитини пройдуть швидше, якщо батьки:

- не дивлячись на розрив шлюбу, спробують і в подальшому зберегти безперервні відносини з дитиною;
- докладуть усіх зусиль, щоб дитина відчула, що її любов до обох батьків продовжується. Не слід створювати коаліцій: дитина не тільки має право на любов обох батьків, а й право самій любити їх обох;
- зроблять усе можливе, щоб допомогти дітям пережити весь біль і тяжкість розлуки. Перш за все, діти повинні бути вчасно і детально

проінформовані про майбутні події, їм потрібно дозволити проявляти тривогу та емоції [5, с. 124–127].

Розлучення – це подвійна психотравматична подія у житті дитини, що зумовлює динаміку негативних явищ: напружену психологічну атмосферу в сім'ї внаслідок дестабілізації емоційних стосунків між подружжям та дисгармонійні батьківсько-дитячі взаємини після розлучення. Така ситуація надзвичайно сильно впливає на психічний стан дитини, а тому потребує спеціальних дій щодо зменшення цього удару та допомоги дітям повноцінно та гармонійно розвиватися. Саме тому головне завдання батьків, що розлучаються, – мінімізувати страждання всіх сторін, що беруть участь. Досить часто найкращий спосіб мінімізувати моральні й емоційні страждання – це звернення (навіть із профілактичною метою) до фахівця, який допоможе дитині справитися зі своїми почуттями, деколи такими, якими вона соромиться поділитися навіть із найближчими.

Список використаних джерел:

1. Тимошук О. Приречені жертви розлучення (стаття) [Електронний ресурс] / Олександра Тимошук // Дзеркало тижня. – № 16. – 26 квітня, 2008. – Режим доступу : <http://dt.ua/articles/53563>
2. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. И. Артамонова, Е. В. Екжанова, Е. В. Зырянова и [др.] ; под ред. Е. Г. Силяевой. – М. : Академия, 2002. – 192 с.
3. Андреева Т. В. Семейная психология : учеб. пособие / Г. В. Андреева. – СПб. : Речь, 2004. – 244 с.
4. Дети в карусели развода. Психология благополучного развода в семье с детьми / С. К. Нартова-Бочавер, М. И. Несмеянова, Н. В. Малярова, Е. А. Мухортова. – М. : ТОО «ТП», В. Секачев, 1998. – 222 с.
5. Фигдор Г. Дети разведенных родителей: между травмой и надеждой (психоаналитическое исследование) / Гельмут Фигдор; перев. Диана Видра. – М. : Наука, 1995. – 376 с.
6. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю : навчальний посібник / наук. ред. та керівник проблем. групи Л. М. Вольнова. – К., 2012. – 275 с.

Наталя Полянецька

Науковий керівник: к. п. н. Ковальчук Н. П.

ВПЛИВ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКІВ

На сьогоднішній день у нашому суспільстві велику роль відіграють молодіжні організації, які є особливим середовищем де підлітки набувають досвіду спілкування, засвоює певні соціальні ролі, які не завжди співпадають з тими до яких вони звикли у сім'ї чи у школі. Таким чином